

Samorząd
Województwa Opolskiego

**REGIONALNY OŚRODEK POLITYKI
SPOŁECZNEJ W OPOLU**
Obserwatorium Integracji Społecznej
45-315 OPOLE ul. Głogowska 25C
TEL. 077 44 15 250 FAX 077 44 15 259

Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim

**Wielowymiarowa analiza porównawcza
opracowana na podstawie metody wzorca rozwoju**

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu

Stan na 31 grudnia 2008 r.

Wszelkie wykorzystanie analizy w całości lub w części, w tym
zamieszczonych danych statystycznych,
dozwolone wyłącznie z podaniem źródła

Opole, październik 2009

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Spis treści

- I. Wprowadzenie
- II. Ubóstwo – definicja i metody pomiaru
- III. Metoda wzorca rozwoju
- IV. Bezrobocie jako istotna przyczyna ubóstwa
- V. Typy rodzin objętych pomocą społeczną jako najbardziej zagrożone ubóstwem
- VI. Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim – wyniki badań
- VII. Świadczenia pieniężne wypłacane z pomocy społecznej w wybranych gminach o najwyższym i najniższym stopniu zagrożenia ubóstwem w 2008 r.
- VIII. Wnioski
- IX. Rekomendacje
- X. Bibliografia
- XI. Załączniki

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

I. Wprowadzenie

Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim wg stanu na 31.12.2008 r. opracowano na podstawie danych pochodzących z Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Opolu, sprawozdawczości wojewódzkiej z zakresu pomocy społecznej (Sprawozdanie MPiPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach), a także materiałów własnych. Do jej określenia wykorzystano tzw. metodę *wzorca rozwoju* – ekonometryczno-statystyczne narzędzie badawcze pozwalające na uporządkowanie wszystkich gmin woj. opolskiego wg stopnia zagrożenia tym zjawiskiem, tj. od najbardziej do najmniej zagrożonych ubóstwem.

II. Ubóstwo – definicja i metody pomiaru

Badania prowadzone nad ubóstwem zarówno w Polsce jak i na świecie mają długoletnią tradycję ¹. Jako jedno z ważnych zjawisk społecznych posiada różnorodne definicje i sposoby pomiaru. Ubóstwo analizowane jest w aspekcie ilościowym (zakres ubóstwa, głębokość, zależność poziomu ubóstwa od różnych cech społeczno-demograficznych), a także w kategoriach jakościowym (analiza warunków życia środowisk ubogich, badanie wzorców norm i zachowań – kultura ubóstwa).

Za najważniejsze przyczyny powstawania tego zjawiska, warunkującego jego pomiar i zasięg występowania, wymienia się dwie grupy czynników:

- ✚ czynniki obiektywne (uwarunkowane procesami ekonomicznymi, demograficznymi, społeczno-politycznymi w kraju i za granicą, np. wielkość dochodu narodowego i jego podział, wielkość przyrostu naturalnego, wprowadzane reformy i zmiany gospodarczo-społeczne i ustrojowe),

¹ Więcej w: S.Golinowska, Z. Morecka, Marta Styr, E. Cukrowska i J. Cukrowski *Od ubóstwa do wykluczenia społecznego. Badania. Koncepcja. Wyniki. Propozycje* Polska, Europa i Świat, IPISS, Warszawa 2008

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

- ✚ czynniki subiektywne (związane z przekonaniami, postawami i zachowaniami ludzi danego społeczeństwa, ich cechami osobowymi oraz indywidualnymi możliwościami)

Kombinacje tych czynników wyznaczają sposób analizowania ubóstwa, które w zależności od aktualnie prowadzonej polityki społecznej i gospodarczej kraju, może być różnie mierzone i oceniane. W Polsce najczęściej stosowana metoda pomiaru ubóstwa odnosi to zjawisko do sytuacji materialnej rodzin, tj. posiadanego dochodu lub w jego zastępstwie - do poziomu miesięcznych wydatków gospodarstw domowych (cykliczne badania GUS dot. dochodów gospodarstw domowych - metody jakościowe).

Osoby i rodziny uznaje się za ubogie, jeżeli poziom ich wydatków lub dochodów jest niższy od wartości przyjętej za granicę ubóstwa. Najczęściej wyróżniamy następujące granie ubóstwa:

- **Minimum egzystencji** (minimum biologiczne) – stanowi dolne kryterium ubóstwa. Wyznacza granicę, poniżej której istnieje biologiczne zagrożenie życia oraz rozwoju psychicznego i fizycznego człowieka. Szacowane jest na podstawie stałego koszyka, w którym znajdują się jedynie wydatki na zaspokojenie bezwzględnie koniecznych potrzeb do życia (wydatki na mieszkanie oraz żywność). Pozostałe potrzeby związane z wypoczynkiem, transportem, łącznością czy kulturą (istotne w minimum socjalnym) w minimum egzystencji nie istnieją. Są tu uwzględnione jedynie te potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie. Minimum egzystencji przyjmuje się za granicę ubóstwa skrajnego, a konsumpcja niższa od tego poziomu prowadzi do biologicznego wyniszczenia (w 2008 r. wg szacunków GUS poniżej minimum egzystencji żyło w Polsce 5,6 proc. osób². Wartość minimum egzystencji przypadająca na jednoosobowe gospodarstwo wyniosła 413,20 zł, a na jedno osobę w 4-osobowym gospodarstwie domowym – 350,50 zł³).

² Zasięg ubóstwa materialnego w Polsce w 2008 r. przy zastosowaniu różnych granic ubóstwa [w:] *Budżety Gospodarstw Domowych w 2008 r.*, GUS, Warszawa 2009, http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_wz_budżety_gospodarstw_domowych_w_2008.pdf

³ P. Kurowski *Zmodyfikowane minimum egzystencji oraz zmodyfikowane minimum socjalne: dane średnioroczne (2008)* [w:] *Polityka Socjalna*, nr 8, Warszawa 2009, str. 32

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

- **Relatywna granica ubóstwa** – obliczana jest według pewnego procentu, ustalanego na podstawie badań statystycznych lub – najczęściej – wg połowy średnich wydatków gospodarstw domowych. W Polsce jest to 50 proc. przeciętnych, miesięcznych wydatków gospodarstw domowych (w 2008 r. wg szacunków GUS w gospodarstwach domowych poniżej granicy ubóstwa relatywnego żyło 17,6 proc. osób⁴).
- **Minimum socjalne** – wyznacza strefę niedostatku. Obejmuje koszyk potrzeb społecznie niezbędnych, pozwalających na godziwy poziom życia. Oprócz wydatków na żywność i mieszkanie, które stanowią ponad 60 proc. całego budżetu założonego w minimum socjalnym, minimum to uwzględnia także wydatki na zaspokojenie innych potrzeb – edukacyjnych, zdrowotnych, kulturalnych, związanych z wypoczynkiem i transportem. Stanowi próg niezbędny do zaspokojenia potrzeb życiowych, z uwzględnieniem tych potrzeb, które zapewniają pełne uczestnictwo w życiu społecznym. Jest granicą, poniżej której istnieje zagrożenie marginalizacją społeczną.

Kategoria minimum socjalnego, mimo iż uważana jest za najbardziej rzetelny wyznacznik godziwego poziomu życia, nie stanowi podstawy do ustalania wysokości najniższej emerytury i zasiłków z pomocy społecznej.

W Polsce minimum socjalne szacowane jest przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych w Warszawie dla 6 modelowych gospodarstw pracowniczych (od 1-osobowych do 5-osobowych) oraz 2 rodzajów gospodarstw emeryckich (1- i 2-osobowych). W 2008 r. minimum socjalne dla np. osoby samotnej w gospodarstwie pracowniczym wyniosło 865,10 zł, a dla małżeństwa z dwójką dzieci 2 741,60 zł, tj. 685,40 zł na osobę).

- **Ustawowa granica ubóstwa** – kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej (miesięczny dochód netto osoby samotnie gospodarującej lub przypadający na jedną osobę w gospodarstwie domowym) uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z pomocy społecznej (do 1996 r. istniała tzw. rządowa linia

⁴ Zasięg ubóstwa materialnego w Polsce w 2008 r...., str. 43

ubóstwa obliczana na podstawie najniższej emerytury). W 2008 r. odsetek osób w Polsce żyjących w rodzinach, w których poziom wydatków był niższy od ustawowej granicy ubóstwa wyniósł 10,6 proc. (zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawą o pomocy społecznej kryteria dochodowe uprawniające do korzystania ze świadczeń pomocy społecznej podlegają weryfikacji co 3 lata. W październiku 2009 r. minął termin tej weryfikacji. Kryteria dochodowe pozostały bez zmian, tzn. prawo do świadczeń pieniężnych mają osoby i rodziny, o dochodzie do 477 zł na osobę samotnie gospodarującą i 351 zł na osobę w rodzinie).

- **Subiektywna granica ubóstwa** – ustalana na podstawie opinii gospodarstw domowych, które wskazują, jaka wielkość dochodów jest wystarczająca do zaspokojenia ich podstawowych potrzeb lub, jaka wielkość środków pozwala rodzinie „wiązać koniec z końcem”. Podstawą do określenia tej granicy ubóstwa jest ocena członków rodziny dotycząca ich sytuacji materialnej. Subiektywna granica ubóstwa dla poszczególnych gospodarstw domowych jest obliczana wg poziomu dochodów deklarowanych przez badanych jako „ledwie wystarczające”.

Obecnie wszystkie wymienione granice ubóstwa – z wyjątkiem ustawowej granicy ubóstwa i minimum egzystencji – wykorzystywane są jedynie do celów poznawczych i badawczych. Zarówno minimum socjalne, granica ubóstwa: relatywna i subiektywna nie są podstawą naliczania świadczeń społecznych, choć stanowią ważny element badań nad sytuacją materialną rodzin w Polsce.

Ponadto ustalenie kryteriów dochodowych uprawniających do korzystania z pomocy społecznej na poziomie minimum egzystencji oznacza, że potrzeby tych osób zabezpieczane są jedynie w podstawowym zakresie, bez uwzględnienia potrzeb innych niż egzystencjalne (kryterium dochodowe ustalone w ustawie o pomocy społecznej, uprawniające do otrzymania świadczenia z pomocy społecznej, wynosi dla osoby w rodzinie – 351 zł, a minimum egzystencji na osobę w rodzinie 4-osobowej – 350,50 zł). Tak ustalona wysokość świadczeń pieniężnych

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Centrum
Rozwoju
Zasobów
Ludzkich

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

z pomocy społecznej uniemożliwia efektywne ograniczanie wykluczenia społecznego.

Z danych GUS wynika, że spośród wszystkich regionów kraju w woj. opolskim występuje najniższy wskaźnik zagrożenia ubóstwem egzystencjalnym (6,8 proc.). Średni wskaźnik dla Polski wynosi – 10,6 proc. i waha się od 18,0 proc. w woj. świętokrzyskim do 6,8 proc. na Opolszczyźnie ⁵.

W przytoczonych badaniach GUS wskaźnik ubóstwa obliczony został na podstawie budżetów gospodarstw domowych (dochodów i wydatków) wg regionów kraju. Z uwagi na fakt, iż zastosowanie tej metody do badania zakresu występowania ubóstwa w poszczególnych gminach jest metodologicznie ograniczone, za podstawę identyfikacji zjawiska ubóstwa w gminach woj. opolskiego przyjęto tzw. metodę *wzorca rozwoju*, wykorzystując cyklicznie gromadzone dane statystyczne dot. osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej (ustawowa granica ubóstwa). Pozwala to na określenie stopnia zagrożenia ubóstwem w poszczególnych gminach woj. opolskiego i ustalenie, które z nich są najbardziej, a które najmniej zagrożone tym zjawiskiem.

III. Metoda wzorca rozwoju ⁶

Do określenia stopnia zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim przyjęto metodę ekonometryczno-statystyczną umożliwiającą wielowymiarową analizę zjawiska ubóstwa (wielowymiarowa analiza porównawcza). Opisuje ona zjawiska za pomocą co najmniej dwóch zmiennych, pozwalając na:

- ustalenie podobieństw obserwacji (gmin w województwie) pod względem danego zjawiska i ich klasyfikację,
- uszeregowanie obserwacji (gmin) pod względem poziomu zjawiska i ich porównanie.

⁵ Zmodyfikowane minimum egzystencji..., str. 16

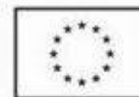
⁶ K. Jajugi (red.) *Ekonometria. Metody i analizy problemów ekonomicznych*, Wrocław 1998

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Wartości zmiennych są *normalizowane* (wyrażane w tych samych jednostkach miary o zbliżonych rzędach wielkości), najczęściej poprzez *standaryzację*, a następnie ustala się podobieństwo jednostek za pomocą ich *odległości od wzorca*.

Zastosowana w wielowymiarowej analizie porównawczej metoda badawcza to tzw. metoda *wzorca rozwoju*.

Polega ona na:

1. Normalizacji danych (eliminacji błędów wynikających z różnych wielkości).
2. Ustaleniu wzorca wartości dla poszczególnych zmiennych – w przypadku zmiennych zastosowanych w analizie ubóstwa przyjęto:
  - liczbę zarejestrowanych bezrobotnych (ogółem na terenie gminy),
  - liczbę osób w rodzinach otrzymujących pomoc z powodu ubóstwa,
  - liczbę osób w rodzinach wielodzietnych, objętych pomocą społeczną,
  - liczbę osób w rodzinach niepełnych, objętych pomocą społeczną, (liczby osób w rodzinach wielodzietnych i niepełnych oraz otrzymujących pomoc z tytułu ubóstwa dotyczą osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w 2008 r.).
3. Obliczeniu odległości między poszczególnymi wskaźnikami a wzorcem rozwoju dla każdej zmiennej (każdą zmienną odniesiono do ogólnej liczby mieszkańców gminy).
4. Obliczeniu miar wzorca rozwoju dla poszczególnych gmin województwa wg ustalonego wzoru.

odległość obserwacji od wzorca

$M = 1$ - odległość między wzorcem a antywzorcem

WZORCEM ROZWOJU SĄ NAJNIŻSZE WARTOŚCI, BO ZMIENNE (UBÓSTWO, BEZROBOCIE, WIELODZIETNOŚĆ I NIEPEŁNOŚĆ) SĄ DESTYMULANTAMI - IM NIŻSZA WARTOŚĆ ZMIENNEJ TYM WYŻSZA MIARA ROZWOJU

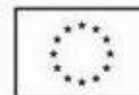
W oparciu o metodę *wzorca rozwoju*, pozwalającą na porównanie powyższych czynników, ustalono dla każdej gminy wskaźnik wzorca rozwoju, określający stopień zagrożenia ubóstwem. Wskaźnik ten mieści się w przedziale od 0 do 1, przy czym wskaźniki bliskie 0 określają najwyższe zagrożenie ubóstwem, a bliskie 1 – zagrożenie najmniejsze.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

W ramach tego wzorca wyodrębniono 4 poziomy zagrożenia ubóstwem:

- wysoki (0,000 – 0,500),
- umiarkowany (0,501 – 0,600),
- niski (0,601 – 0,700),
- bardzo niski (0,701 – 1).

Badanie nie odzwierciedla potencjału ekonomicznego gmin lub zamożności jego mieszkańców. Wskazuje jedynie na zagrożenie występowania ubóstwem w ujęciu terytorialnym, przy uwzględnieniu 4 przyjętych zmiennych i może stanowić podstawę do jego rozbudowania o inne zmienne.

IV. Bezrobocie jako istotna przyczyna ubóstwa

Zjawisko ubóstwa zdeterminowane jest głównie przez procesy społeczno-ekonomiczne warunkujące sytuację materialną jednostki, w tym przede wszystkim brak ofert pracy lub ich zbyt małą liczbę. W badaniu, jako jeden ze wskaźników stopnia zagrożenia ubóstwem przyjęto udział procentowy liczby osób bezrobotnych zarejestrowanych w gminie do ogóły mieszkańców gminy, a nie do osób aktywnych zawodowo (stopy bezrobocia). Takie założenie przyjęto, ponieważ pozostałe wskaźniki wykorzystane w badaniu związane są tylko z danymi odnoszącymi się do liczby mieszkańców gminy. Natomiast stopa bezrobocia pokazuje zjawisko w układzie powiatowym.

Nadto metoda *wzorca rozwoju* pozwala na szeregowanie gmin wg przyjętego podziału na stopnie zagrożenia ubóstwem (wysoki, umiarkowany, niski i bardzo niski), co w przypadku podobnego podziału wg stopy bezrobocia w powiatach byłoby zbyt dużym uogólnieniem i uniemożliwiłoby porównanie ich do poszczególnych gmin w powiecie.

Wg stanu na 31 grudnia 2008 r. liczba bezrobotnych w woj. opolskim wyniosła 35 698 osób. Stopa bezrobocia osiągnęła wartość 9,9 proc., co lokowało Opolszczyznę na 8 miejscu w kraju. Najwyższą stopę bezrobocia miał powiat brzeski (17,3 proc.), najniższą Miasto Opole (4,4 proc.).

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Pomimo zmniejszającego się w latach 2006-2008 bezrobocia, w I pół. 2009 r. liczba pozostających bez pracy w woj. opolskim wzrosła (z 35 698 w 2008 r. do 40 586 w I pół. 2009 r., tj. o 1,3 pkt. proc.), co wpływa na stopień zagrożenia ubóstwem w regionie. W związku z tym ponowna analiza w tym zakresie zostanie opracowana po uzyskaniu danych za cały 2009 r.

V. Typy rodzin objętych pomocą społeczną jako najbardziej zagrożone ubóstwem

W 2008 r. pomocą społeczną w woj. opolskim objęto 32 582 rodziny (liczba osób w rodzinach – 87 680). Z badań prowadzonych nad ubóstwem (GUS, Bank Światowy⁷) wynika, że jednym z istotnych czynników wpływających na zakres występowania ubóstwa jest struktura rodziny, w tym udział osób będących na otrzymaniu osób pracujących. Z badań tych wynika, że największe zagrożenie ubóstwem występuje w rodzinach wielodzietnych (3 i więcej dzieci) i rodzinach niepełnych.

Wśród rodzin objętych pomocą było:

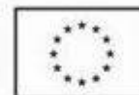
- 4 219 rodzin wielodzietnych (13 proc.),
- 5 472 rodziny niepełne (17 proc.)

Ponadto, wśród powodów przyznania pomocy w 2008 r., często występowała również bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – 4 717 rodzin, zwłaszcza w rodzinach wielodzietnych i niepełnych.

VI. Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim – wyniki badań

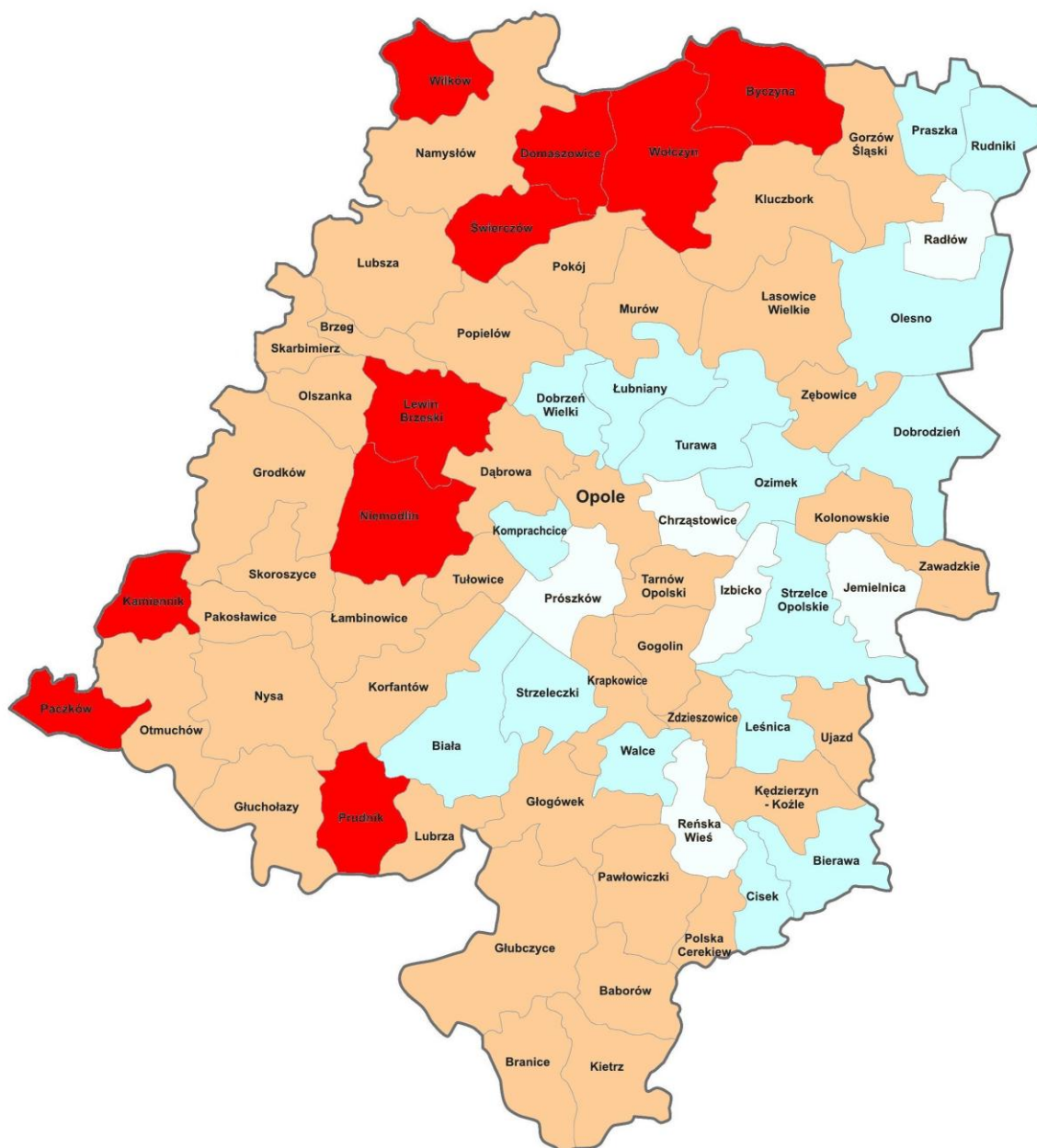
Na podstawie obliczeń dokonanych w oparciu o **metodę wzorca rozwoju** opracowano „rankingu” gmin – od najmniej do najbardziej zagrożonych ubóstwem w woj. opolskim w 2008 r. Wskaźnik stopnia zagrożenia ubóstwem waha się od

⁷ I. Topińska *Ubóstwo w Polsce na podstawie badań Banku Światowego [w] Polska bieda. Kryteria. Ocena. Przeciwdziałanie*, red. S. Golinowska, Warszawa 1996, str.83

najniższej wartości w Świerczowie (0,477) do najwyższej wartości (1) w Reńskiej Wsi.

Mapa 1. Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim
obliczony wg metody wzorca rozwoju – stan na 31.12.2008 r.

Legenda:
Stopień zagrożenia ubóstwem

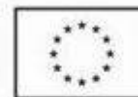
wysoki	umiarkowany	niski	bardzo niski
0,000 - 0,500	0,501 - 0,600	0,601 - 0,700	0,701 - 1,000

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Tabela 1. Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim
obliczony wg metody wzorca rozwoju – stan na 31.12.2008 r. – układ gminny

Lp.	Gmina	Wskaźnik miernika rozwoju w 2008 r. (stopień zagrożenia ubóstwem)	Lp.	Gmina	Wskaźnik miernika rozwoju w 2008 r. (stopień zagrożenia ubóstwem)
1.	Reńska Wieś	1,000	37.	Nysa	0,563
2.	Jemielnica	0,879	38.	Skarbimierz	0,561
3.	Radłów	0,833	39.	Ujazd	0,557
4.	Chrząstowice	0,788	40.	Skoroszyce	0,556
5.	Prószków	0,779	41.	Murów	0,554
6.	Izbicko	0,751	42.	Lubrza	0,551
7.	Komprachcice	0,688	43.	Krapkowice	0,548
8.	Turawa	0,686	44.	Kietrz	0,547
9.	Rudniki	0,663	45.	Popielów	0,545
10.	Strzeleczyki	0,662	46.	Kędzierzyn - Koźle	0,544
11.	Olesno	0,658	47.	Gogolin	0,542
12.	Praszka	0,655	48.	Lubsza	0,541
13.	Dobrodzień	0,651	49.	Otmuchów	0,541
14.	Łubniany	0,646	50.	Brzeg	0,539
15.	Ozimek	0,646	51.	Polska Cerekiew	0,538
16.	Cisek	0,644	52.	Gorzów Śląski	0,535
17.	Dobrzeń Wielki	0,636	53.	Olszanka	0,532
18.	Leśnica	0,635	54.	Korfantów	0,525
19.	Biała	0,626	55.	Branice	0,521
20.	Strzelce Opolskie	0,622	56.	Tułowice	0,521
21.	Bierawa	0,619	57.	Grodków	0,512
22.	Walce	0,613	58.	Głubczyce	0,508
23.	Lasowice Wielkie	0,595	59.	Pakosławice	0,504
24.	Kolonowskie	0,595	60.	Baborów	0,503
25.	Tarnów Opolski	0,593	61.	Pokój	0,502
26.	Łambinowice	0,592	62.	Prudnik	0,498
27.	Zawadzkie	0,591	63.	Paczków	0,496
28.	Pawłowiczki	0,590	64.	Wolczyn	0,496
29.	Zdzieszowice	0,587	65.	Byczyna	0,492
30.	Opole	0,582	66.	Niemodlin	0,488
31.	Dąbrowa	0,581	67.	Domaszowice	0,484
32.	Głucholazy	0,578	68.	Lewin Brzeski	0,483
33.	Kluczbork	0,575	69.	Wilków	0,482
34.	Głogówek	0,570	70.	Kamiennik	0,480
35.	Zębowice	0,570	71.	Świerczów	0,477
36.	Namysłów	0,563			

Stopień zagrożenia ubóstwem

bardzo niski   niski   umiarkowany   wysoki

KAPITAŁ LUDZKI
 NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
 EUROPEJSKI
 FUNDUSZ SPOŁECZNY

Tabela 2. Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim
obliczony wg metody wzorca rozwoju – stan na 31.12.2008 r. – układ powiatowy

Lp.	Powiat / Gmina	Wskaźnik	Lp.	Powiat / Gmina	Wskaźnik
BRZEG			OLESNO		
1.	Brzeg	0,539	1.	Dobrodzień	0,651
2.	Skarbimierz	0,561	2.	Gorzów Śląski	0,535
3.	Grodków	0,512	3.	Olesno	0,658
4.	Lewin Brzeski	0,483	4.	Praszka	0,655
5.	Lubsza	0,541	5.	Radłów	0,833
6.	Olszanka	0,532	6.	Rudniki	0,663
GŁUBCZYCE			7.	Zębowice	0,570
1.	Baborów	0,503	OPOLE		
2.	Branice	0,521	1.	Chrzastowice	0,788
3.	Głubczyce	0,508	2.	Dąbrowa	0,581
4.	Kietrz	0,547	3.	Dobrzeń Wielki	0,636
KĘDZIERZYN - KOŹLE			4.	Komprachcice	0,688
1.	Kędzierzyn - Koźle	0,544	5.	Łubniany	0,646
2.	Bierawa	0,619	6.	Murów	0,554
3.	Cisek	0,644	7.	Niemodlin	0,488
4.	Pawłowiczki	0,590	8.	Ozimek	0,646
5.	Polska Cerekiew	0,538	9.	Popielów	0,545
6.	Reńska Wieś	1,000	10.	Prószków	0,779
KLUCZBORK			11.	Tarnów Opolski	0,593
1.	Byczyna	0,492	12.	Tułowice	0,521
2.	Kluczbork	0,575	13.	Turawa	0,686
3.	Lasowice Wielkie	0,595	1.	OPOLE MIASTO	0,582
4.	Wolczyn	0,496	PRUDNIK		
KRAPKOWICE			1.	Biała	0,626
1.	Gogolin	0,542	2.	Głogówek	0,570
2.	Krapkowice	0,548	3.	Lubrza	0,551
3.	Strzeleczy	0,662	4.	Prudnik	0,498
4.	Walce	0,613	STRZELCE OP.		
5.	Zdzieszowice	0,587	1.	Izbicko	0,751
NAMYŚLÓW			2.	Jemielnica	0,879
1.	Domaszowice	0,484	3.	Kolonowskie	0,595
2.	Namysłów	0,563	4.	Leśnica	0,635
3.	Pokój	0,502	5.	Strzelce Opolskie	0,622
4.	Świerczów	0,477	6.	Ujazd	0,557
5.	Wilków	0,482	7.	Zawadzkie	0,591
NYSA			Stopień zagrożenia ubóstwem		
1.	Głuchołazy	0,578	bardzo niski		
2.	Kamiennik	0,480	niski		
3.	Korfantów	0,525	umiarkowany		
4.	Łambinowice	0,592	wysoki		
5.	Nysa	0,563			
6.	Otmuchów	0,541			
7.	Paczków	0,496			
8.	Pakosławice	0,504			
9.	Skoroszyce	0,556			

KAPITAŁ LUDZKI
 NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
 EUROPEJSKI
 FUNDUSZ SPOŁECZNY

Metoda *wzorca rozwoju* pozwoliła ustalić, że najwyższy stopień zagrożenia ubóstwem w 2008 r. występuje w 10 gminach Opolszczyzny, zlokalizowanych w powiatach:

- namysłowskim (3 gminy: Domaszowice, Świerczów i Wilków),
- nyskim (2 gminy: Kamiennik i Paczków),
- kluczborskim (2 gminy: Wołczyn i Byczyna),
- opolskim ziemskim (Niemodlin),
- brzeskim (Lewin Brzeski),
- prudnickim (Prudnik).

Umiarkowany stopień ubóstwa odnotowano w 39 gminach, tj. w powiatach:

- nyskim (7 gmin: Głuchołazy, Korfantów, Łambinowice, Nysa, Otmuchów, Pakosławice i Skoroszyce),
- opolskim ziemskim (5 gminy: Dąbrowa, Murów, Popielów, Tarnów Op. i Tułowice),
- brzeskim (5 gmin: Brzeg, Skarbimierz, Grodków, Lubsza i Olszanka),
- głubczyckim (4 gminy: Baborów, Branice, Głubczyce i Kietrz),
- kędzierzyńsko-kozielskim (3 gminy: Kędzierzyn-Koźle, Pawłowiczki i Polska Cerekiew),
- krapkowickim (3 gminy: Gogolin, Krapkowice i Zdieszowice),
- strzeleckim (3 gminy: Kolonowskie, Ujazd i Zawadzkie),
- prudnickim (2 gminy: Głogówek i Lubrza),
- oleskim (2 gminy: Gorzów Śl. I Zębowice),
- kluczborskim (2 gminy: Kluczbork i Lasowice Wlk.),
- namysłowskim (2 gminy: Namysłów i Pokój),
- Miasto Opole.

Niski stopień ubóstwa występuje w 16 gminach znajdujących się w 6 powiatach:

- opolskim ziemskim (5 gmin: Dobrzeń Wlk., Komprachcice, Ozimek, Łubniany i Turawa),
- strzeleckim (2 gminy: Leśnica i Strzelce Op.),
- oleskim (4 gminy: Dobrodzień, Olesno, Praszka i Rudniki),
- kędzierzyńsko-kozielski (2 gminy: Bierawa i Cisek),
- krapkowickim (2 gminy: Strzelczki i Walce),

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

- prudnickim (Biała).

Natomiast bardzo niski stopień ubóstwa odnotowano w 6 gminach w powiatach:

- strzeleckim (2 gminy: Jemielnica i Izbicko),
- opolskim ziemskim (2 gminy: Chrzastowice i Prószków),
- kędzierzyńsko-kozielskim (Reńska Wieś),
- oleskim (Radłów).

VII. Świadczenia pieniężne wypłacane z pomocy społecznej w wybranych gminach o najwyższym i najniższym stopniu zagrożenia ubóstwem w 2008 r.

Podstawowym zadaniem gminy w zakresie przeciwdziałania ubóstwu jest udzielanie wszechstronnej pomocy społecznej mieszkańcom, w tym szczególnie wypłacanie świadczeń pieniężnych (zasiłków okresowych oraz zasiłków celowych). W związku z tym, celem zobrazowania działań podejmowanych przez gminy w zakresie ograniczania skutków ubóstwa, dokonano porównania wielkość środków finansowych przeznaczanych na wypłatę świadczeń pieniężnych ze wskaźnikami zagrożenia ubóstwem w poszczególnych gminach województwa.

Zgodnie z obowiązującymi obecnie przepisami - wypłata zasiłków okresowych obejmuje część gwarantowaną przez budżet państwa (wypłacaną w wysokości 50 proc. różnicy między kryterium dochodowym osoby lub rodziny, a jej dochodem) oraz część wypłacaną ze środków własnych gminy.

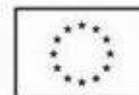
Na podstawie sprawozdania MPiPS-03 za 2008 r. tylko 18 gmin (25 proc.) wypłacało zasiłki okresowe ze środków własnych. Koszt tych świadczeń wyniósł ogółem 1 430 566 zł. Pozostałe gminy (53 gminy - 75 proc.) udzielały pomocy w formie zasiłków okresowych wyłącznie w oparciu o środki budżetu państwa, tj. w gwarantowanej wysokości (minimalna wysokość zasiłku okresowego winna być nie mniejsza niż 50 proc. różnicy między dochodem rodziny, a jej kryterium dochodowym). W związku z tym w poniższej analizie uwzględniono te środki finansowe, które wypłacane są wyłącznie w ramach środków własnych gmin.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Tabela 3. Wielkość środków finansowych w 2008 r. przeznaczonych dla osób korzystających z pomocy społecznej w gminach o *najwyższym* stopniu zagrożenia ubóstwem

Lp.	Gmina	Wskaźnik miary rozwoju	Wielkość pomocy w ramach środków własnych przypadająca na 1 klienta pomocy społecznej w zł	Udział proc. do średniej w województwie
	Średnia dla województwa	X	466	100 %
1.	Świerczów	0,477	449	96
2.	Kamiennik	0,480	340	73
3.	Wilków	0,482	484	104
4.	Lewin Brzeski	0,483	448	96
5.	Domaszowice	0,484	322	69
6.	Niemodlin	0,488	780	167
7.	Byczyna	0,492	282	61
8.	Wołczyn	0,496	378	81
9.	Paczków	0,496	195	42
10.	Prudnik	0,498	371	80

Tabela 4. Wielkość środków finansowych w 2008 r. przeznaczonych dla osób korzystających z pomocy społecznej w gminach o *najniższym* stopniu zagrożenia ubóstwem

Lp.	Gmina	Wskaźnik miary rozwoju	Wielkość pomocy w ramach środków własnych przypadająca na 1 klienta pomocy społecznej w zł	Udział proc. do średniej w województwie
	Średnia dla województwa	X	466	100 %
1	Reńska Wieś	1,000	303	65
2	Jemielnica	0,879	543	116
3	Radłów	0,833	943	202
4	Chrzastowice	0,788	199	43
5	Prószków	0,779	609	131
6	Izbicko	0,751	610	131
7	Komprachcice	0,688	210	45
8	Turawa	0,686	133	29
9	Rudniki	0,663	513	110
10	Strzeleczyki	0,662	726	156

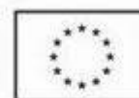
Wielkość własnych środków finansowych gminy przeznaczonych na wypłatę zasiłków okresowych i zasiłków celowych dla klienta pomocy społecznej wyniosła średnio dla województwa 466 zł i wahała się od 1 284 zł w Pawłowiczkach – gminie,

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

w której ustalono wartość miernika rozwoju na poziomie 0,590 - do 108 zł w Głucholazach (wskaźnik zagrożenia ubóstwem – 0,578).

Przedstawione w tabelach dane wskazują na zróżnicowaną strukturę wydatków przeznaczonych w gminach na świadczenia pieniężne z pomocy społecznej. Wynika z nich, że wielkość tych środków nie jest proporcjonalna do stopnia zagrożenia ubóstwem. Na przykład w Radłowie – gminie, w której stopień zagrożenia ubóstwem jest bardzo niski (w lepszej sytuacji są jedynie Reńska Wieś i Jemielnica), wydatki na świadczenia pomocy społecznej są dwukrotnie wyższe od średniej wojewódzkiej i wynoszą 943 zł na osobę (więcej na klienta pomocy społecznej wydaje tylko gmina Pawłowiczki – 1 284 zł). Jednocześnie w gminie Paczków, będącej jedną z 10 najbardziej zagrożonych ubóstwem, wydatki na świadczenia pieniężne są bardzo niskie (195 zł) i stanowią 42 proc. średniej wojewódzkiej.

Szczegółowe wydatki gmin wg stopnia zagrożenia ubóstwem, które udzieliły pomocy finansowej dla jednej osoby – klienta pomocy społecznej znajdują się w załączniku (Tabela 6).

VIII. Wnioski

Z przeprowadzonych badań wynika, że:

- 1) w woj. opolskim występuje najmniejsze zagrożenie ubóstwem egzystencjalnym w kraju (wg GUS średni wskaźnik dla Polski wynosi 10,6 proc. i waha się od najniższego na Opolszczyźnie - 6,8 proc., do najwyższego w woj. świętokrzyskim – 18,0 proc.),
- 2) najbardziej zagrożone ubóstwem są gminy zlokalizowane na zachodzie i północy woj. opolskiego, szczególnie w powiatach: kluczborskim, brzeskim, namysłowskim i nyskim,
- 3) w najbardziej korzystnej sytuacji na tle innych gmin w województwie znajdują się gminy w powiatach opolskim ziemskim, strzeleckim, oleskim i kędzierzyńsko-kozielskim,
- 4) w 2008 r. było:

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Centrum
Rozwoju
Zasobów
Ludzkich

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

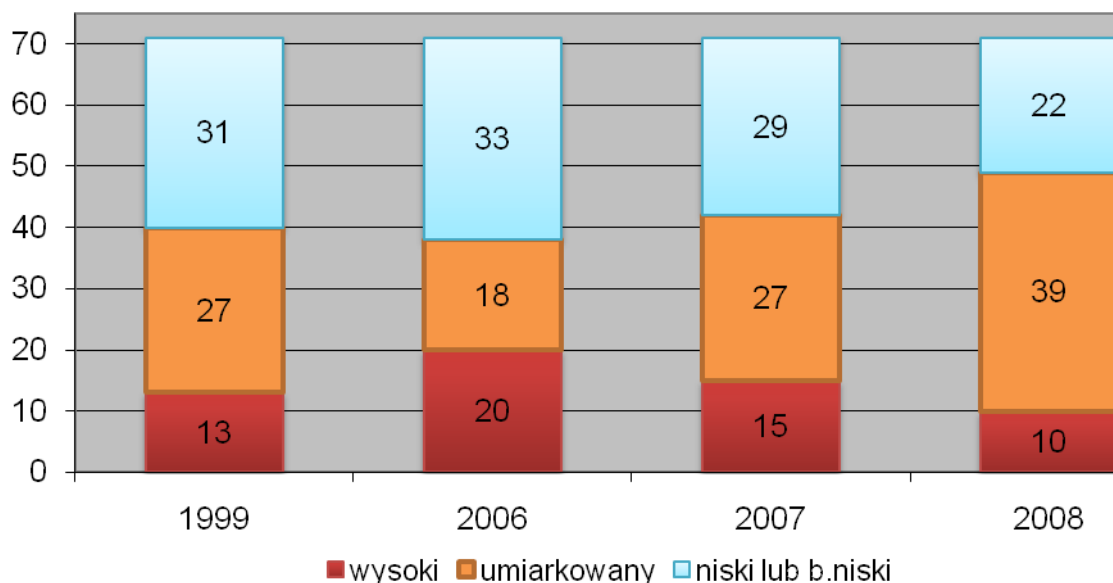

- 39 gmin o umiarkowanym stopniu zagrożenia ubóstwem (55 proc. wszystkich gmin województwa),
- 22 gminy o niskim i b. niskim zagrożeniu ubóstwem,
- 10 gmin o wysokim zagrożeniu ubóstwem,

5) w porównaniu do badań przeprowadzonych w 1999 r. i 2007 r.:

- nastąpił wzrost wartości najniższego wskaźnika miary rozwoju z 0,330 (w 1999 r.) do 0,477 (w 2008 r.), tj. o 147 pkt.
- o 7 zmalała liczba gmin o niskim i b. niskim stopniu zagrożenia ubóstwem (w porównaniu do 2007 r.)
- o 5 zmalała liczba gmin o wysokim wskaźniku ubóstwa (w porównaniu do 2007 r.)
- w ciągu ostatniej dekady obserwuje się tendencję do powiększania się grupy gmin, w których stopień zagrożenia tym zjawiskiem jest umiarkowany. Oznacza to, że wyrównują się dysproporcje między gminami województwa, co prowadzi do występowania ubóstwa w coraz większej liczbie gmin na poziomie „średnim” (zwiększa się liczba gmin, w których sytuacja ta odbiega od tych „najgorszych”, jak i tych „najlepszych”),

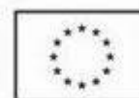
Wykres 1. Liczba gmin o bardzo niskim i niskim, umiarkowanym oraz wysokim stopniu zagrożenia ubóstwem w 1999 r. i latach 2006-2008

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

- 6) zgodnie z ustawą o pomocy społecznej wypłata zasiłków okresowych i zasiłków celowych jest zadaniem własnym gminy o charakterze obowiązkowym, lecz wysokość tych świadczeń jest „uznaniem” gminy, co powoduje, że między gminami województwa istnieje duża rozbieżność w wysokości przyznawanych świadczeń. Średnioroczna wartość pomocy pieniężnej finansowanej ze środków własnych gminy przypadająca na jedną osobę wyniosła w województwie 466 zł. Należy podkreślić, że podane wartości nie uwzględniają innych form pomocy materialnej i niematerialnej finansowanych ze środków własnych, z uwagi na zakres tematyczny analizy, zawierającej porównanie stopnia zagrożenia ubóstwem z wielkością pomocy pieniężnej udzielanej przez gminy w ramach środków własnych, która jest powszechną i wymaganą formą wsparcia we wszystkich gminach województwa,
- 7) najważniejszą przyczyną wpływającą na ograniczenie zjawiska ubóstwa w województwie był spadek bezrobocia (w porównaniu do 2007 r., w 2008r. nastąpił spadek stopy bezrobocia o 2,1 pkt. proc., co wpłynęło na wielkość powyższych wskaźników).

IX. Rekomendacje

Mając na uwadze konieczność monitorowania gmin woj. opolskiego w zakresie stopnia zagrożenia ubóstwem, należy:

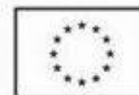
1. Analizować:
  - a) dane statystyczne dotyczące liczby osób i rodzin objętych pomocą społeczną, a także liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych,
  - b) wielkość środków finansowych przeznaczanych przez gminy na pomoc społeczną, zwłaszcza na wypłatę świadczeń pieniężnych;
2. Poddać analizie przyczyny stosowania w ograniczonym zakresie pomocy w formie zasiłków okresowych, w części finansowanej ze środków własnych gminy;

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

3. Poddać analizie opinie pracowników ośrodków pomocy społecznej w zakresie przepisów prawnych dotyczących:
- zasad wypłacania zasiłków okresowych (nieznaczna zmiana dochodów powoduje zmianę wysokości pobierania zasiłków okresowych w trakcie ich wypłacania),
  - wysokości kryteriów dochodowych uprawniających do korzystania z pomocy społecznej,
  - uwzględnienia wartości minimum socjalnego w ustalaniu kryteriów dochodowych (obecnie wartość minimum socjalnego, która zabezpiecza osobę przed wykluczeniem społecznym jest ponad 2-krotnie wyższa niż minimum egzystencji, które jest równe obowiązującemu kryterium dochodowemu).

X. Bibliografia

1. S. Golinowska, Z. Morecka, Marta Styrac, E. Cukrowska i J. Cukrowski *Od ubóstwa do wykluczenia społecznego. Badania. Koncepcja. Wyniki. Propozycje Polska, Europa i Świat*, IPiSS, Warszawa 2008,
2. K. Jajugi (red.) *Ekonometria. Metody i analizy problemów ekonomicznych*, Wrocław 1998,
3. P. Kurowski *Zasięg ubóstwa materialnego w Polsce w 2008 r. przy zastosowaniu różnych granic ubóstwa [w:] Budżety Gospodarstw Domowych w 2008 r.*, GUS, Warszawa 2009,
4. I. Topińska *Ubóstwo w Polsce na podstawie badań Banku Światowego [w] Polska bieda. Kryteria. Ocena. Przeciwdziałanie*, red. S. Golinowska, Warszawa 1996,
5. *Zmodyfikowane minimum egzystencji oraz zmodyfikowane minimum socjalne: dane średnioroczne (2008) [w:] Polityka Socjalna*, nr 8, Warszawa 2009,

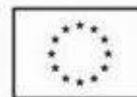
Opracowano w Obserwatorium Integracji Społecznej
Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Opolu
Opole, październik 2009 r.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

XI. Załączniki

Tabela 5. Bezrobocie w woj. opolskim w okresie od 2006 r. do 30 czerwca 2009 r.

Powiaty	Liczba bezrobotnych				Stopa bezrobocia w %			
	2006 r.	2007 r.	2008 r.	wg stanu na 30.06. 2009 r.	2006 r.	2007 r.	2008 r.	wg stanu na 30.06. 2009 r.
Brzeski	7 927	6 566	5 270	5 601	24,8	20,8	17,3	18,0
Głubczycki	3 305	2 455	2 177	2 390	18,7	14,2	12,7	13,6
Kędzierzyńsko-Kozielski	4 925	4 309	3 040	3 674	13,7	12,1	8,8	10,5
Kluczborski	3 731	2 935	2 450	2 730	17,2	13,7	11,5	12,4
Krapkowicki	2 644	2 222	2 068	2 361	11,4	9,3	8,5	9,6
Namysłowski	3 807	2 415	1 926	2 387	24,7	16,6	13,1	15,4
Nyski	12 488	7 742	6 416	7 143	24,5	16,6	14,2	15,3
Oleski	2 368	1 599	1 400	1 811	10,0	6,8	5,8	7,4
Opolski	5 812	3 917	3 147	3 979	15,5	10,7	8,5	10,5
Prudnicki	4 141	3 143	2 608	2 583	20,2	16,0	13,9	13,5
Strzelecki	3 105	2 365	2 149	2 364	14,8	11,3	9,9	10,7
Miasto Opole	5 805	3 670	3 047	3 563	8,5	5,4	4,4	5,2
Województwo	60 058	43 338	35 698	40 586	16,3 %	12,0 %	9,9%	11,2%

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

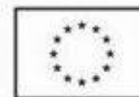

Tabela 6. Wydatki gmin wg stopnia zagrożenia ubóstwem, udzielających pomocy finansowej dla osoby objętej pomocą społeczną

Gmina	Wskaźnik miary rozwoju	Koszt pomocy pieniężnej (w zł) udzielonej w 2008 r. przypadający na:		Wielkość pomocy udzielonej w ramach zadań własnych gminy przypadająca na 1 osobę objętą pomocą społ. w zł
		1 mieszkańca gminy	1 osobę objętą pomocą społ.	
Reńska Wieś	1,000	20	1 238	303
Jemielnica	0,879	47	1 951	543
Radłów	0,833	45	2 012	943
Chrzastowice	0,788	17	662	199
Prószków	0,779	50	3 029	609
Izbicko	0,751	27	1 231	610
Komprachcice	0,688	32	1 392	210
Turawa	0,686	16	783	133
Rudniki	0,663	34	1 152	513
Strzeleczy	0,662	36	2 168	726
Olesno	0,658	32	1 077	276
Praszka	0,655	50	1 489	211
Dobrodzień	0,651	37	1 460	425
Lubniany	0,646	37	1 261	219
Ozimek	0,646	45	1 673	397
Cisek	0,644	53	1 906	776
Dobrzeń Wlk.	0,636	40	741	301
Leśnica	0,635	29	1 045	380
Biała	0,626	52	1 916	823
Strzelce Op.	0,622	41	1 507	367
Bierawa	0,619	53	2 493	773
Walce	0,613	18	728	309
Lasowice Wlk.	0,595	43	1 467	702
Kolonowskie	0,595	70	2 111	386
Tarnów Op.	0,593	54	1 385	262
Łambinowice	0,592	52	1 179	448
Zawadzkie	0,591	46	1 230	564
Pawłowiczki	0,590	82	2 047	1 284
Zdzieszowice	0,587	39	1 371	643
Opole	0,582	52	2 475	820
Dąbrowa	0,581	36	1 042	415
Giucholazy	0,578	49	1 583	108
Kluczbork	0,575	55	1 402	226
Głogówek	0,570	60	1 726	619
Zębowice	0,570	62	665	251
Namysłów	0,563	46	1 262	464
Nysa	0,563	81	2 338	536
Skarbimierz	0,561	56	1 952	787
Ujazd	0,557	46	1 401	715
Skoroszyce	0,556	28	955	351
Murów	0,554	36	1 052	330
Lubrza	0,551	53	931	134
Krapkowice	0,548	75	1 913	490
Kietrz	0,547	62	1 529	195
Popielów	0,545	67	1 337	515
Kędzierzyn-Koźle	0,544	67	1 783	442
Gogolin	0,542	67	1 650	771
Lubsza	0,541	59	1 604	941
Otmuchów	0,541	73	1 837	274
Brzeg	0,539	69	1 724	565
Polska Cerekiew	0,538	71	1 523	225
Gorzów Śl.	0,535	59	1 178	121
Olszanka	0,532	32	1 254	439
Korfantów	0,525	75	1 946	613
Branice	0,521	161	2 032	607
Tułowice	0,521	65	1 446	374
Grodków	0,512	63	1 317	182
Głubczyce	0,508	128	2 125	647
Pakosławice	0,504	85	832	111
Baborów	0,503	225	1 579	512
Pokój	0,502	106	783	375
Prudnik	0,498	147	2 915	371
Paczków	0,496	56	1 722	195
Wołczyn	0,496	77	1 248	378
Byczyna	0,492	76	1 127	282
Niemodlin	0,488	136	1 984	780
Domaszowice	0,484	106	1 158	322
Lewin Brzeski	0,483	117	1 671	448
Wilków	0,482	108	1 302	484
Kamiennik	0,480	257	1 839	340
Świerczów	0,477	116	1 187	449
Średnia	x	64	1 673	466

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego